

CLIL på tværs af sprog og niveauer – en analyse af tværfaglige undervisningsforløb

Petra Daryai-Hansen
ph.d.
professor, Københavns Universitet
petra.dhansen@hum.ku.dk

Susanne Pérez
cand.mag.
adjunkt, læreruddannelsen, Professionshøjskolen Absalon
susp@pha.dk

Catherine Watson
MA i Linguistics (TESOL)
lektor i engelsk, læreruddannelsen, Københavns Professionshøjskole
cwa@kp.dk

Iben Schneider
Cand.ling.merc.
gymnasielektor og konsulent
ibenhannah@gmail.com

Anne Sophie Westh
Læreruddannet
konsulent og lærer
asw@via.dk

Denne artikel giver et indblik i tværfaglige undervisningsforløb mellem fremmedsprogssprog og andre fag i grundskole og ungdomsuddannelser, der bygger på Content and Language Integrated Learning (CLIL), samt i, hvordan der kan bygges bro mellem CLIL og flersprogethedsdidaktik. Vi ser CLIL – med udgangspunkt i Mehisto m.fl. (2008: 11) – som et paraplybegreb, der kan defineres som “a dual-focused educational approach in which an additional language is used for learning and teaching of both content and language”.

Undersøgellesdesign

Artiklens datamateriale er 21 CLIL-undervisningsforløb fra udviklings- og netværksprojektet ”CLIL på tværs af sprog og niveauer”, finansieret af NCFE i 2023. I projektets fase 1 udarbejdede projektgruppen, bestående af artiklens forfattere, teoribaserede praksisanbefalinger til udvikling af CLIL-baserede undervisningsforløb og en stilladserende skabelon, der kan bruges af lærere til udvikling af CLIL-forløb. Derudover udviklede projektgruppen tre eksemplariske undervisningsforløb med udgangspunkt i skabelonen: “Help polar bears” (3.-4. klasse, engelsk og natur/teknologi), “Nachhaltig Essen” (8.-10.klasse, tysk og naturfag samt madkundskab) og “La famille” (1.g, fransk og samfundsfag). I fase 2 bidrog lærere fra grundskolen og ungdomsuddannelserne med erfaring i CLIL til videreudviklingen af produkterne fra fase 1 og beskrev med afsæt i disse produkter yderligere 21 forløb på hvert cirka syv sider. Otte forløb er udviklet af engelsk-, fire af fransk-, tre af spansk- og seks af tysklærere. Projektresultaterne er frit tilgængelige på NCFE (2025).

Med afsæt i praksisanbefalingerne undersøger vi:

1. Hvilket indhold tager undervisningsforløbene op og hvordan integrerer forløbene ’det sproglige’ i forhold til ’det indholdsmæssige’?
2. Hvordan bygger forløbene bro mellem CLIL og flersprogethedsdidaktik?

Analysen gennemføres ved hjælp af en kvalitativ indholdsanalyse (Mayring, 2022), i hvilken en typiserende strukturering anvendes til at udtrække betydningselementer fra datamaterialet, der er teoretisk centrale og hyppige.

Praksisanbefalinger

Praksisanbefalingerne indeholder retningslinjer og principper for planlægning, gennemførelse og evaluering af CLIL-baserede undervisningsforløb, og tager udgangspunkt i anbefalinger udviklet i det europæiske projekt *CLIL in languages other than English – Successful transitions across educational stages* (Daryai-Hansen m.fl., 2023):

- (1) Definér om dit CLIL-forløb skal implementeres i sprogundervisningen og/eller i andre fag.
- (2) Definér realistiske mål både for sprog- og indholdslæring ved at tilpasse målene sprogligt og fagligt til alderstrinnet, f.eks. ved at lade dig inspirere af mål fra faghæftet/læreplanen for fagene, der indgår i forløbet.
- (3) Tilrettelæg dit forløb, så eleverne har de sproglige forudsætninger til at kunne deltage i de planlagte aktiviteter.

- Kortlæg det faglige sprog som eleverne har behov for i forløbet, dvs. terminologi, kommunikationssituationer eller teksttyper, der er relateret til det specifikke faglige indhold ('det faglige sprog').
 - Forhold dig til, hvilke sproglige udtryk eleverne har behov for, for at kunne deltage i de planlagte aktiviteter, som f.eks. at kunne analysere, diskutere, konkludere, perspektivere ('sprog til læring').
 - Giv eleverne kendskab til strategier og redskaber (f.eks. kompensationsstrategier, ordbøger), så de selv kan tage hånd om deres sproglige læring ('sprog gennem læring').
- (4) Skab et læringsmiljø, der styrker elevernes motivation og identitets- og selvforståelse.
- (5) Skab et læringsmiljø, der bygger bro mellem CLIL og flersprogethedsdidaktik ved at integrere andre sprog end de målsprog, der er i fokus i forløbet (f.eks. dansk, elevernes hjemmesprog og andre sprog som eleverne lærer i skolen eller møder uden for skolen, beslægtede sprog).
- (6) Skab et læringsmiljø, der styrker elevernes interkulturelle kompetencer f.eks. ved at udfordre forestillinger om verden, udvikle bevidsthed om forskellige perspektiver, kontekstualisere lokalt og globalt samt udvikle deres identitet som verdensborger og deres individuelle og kollektive engagement.

Teoribaseringen præsenteres i Daryai-Hansen m.fl. (2023), bl.a. med afsæt i Coyle m.fl. (2010) og Coyle og Meyer (2021). For at konkretisere de europæiske anbefalinger trækker (6) på Risager og Svarstad (2020: 188).

Samspil mellem sprog og indhold

På baggrund af de første tre anbefalinger har vi foretaget en overordnet analyse af samsillet mellem sprog- og indholdslæring i de 21 forløb. I forhold til første anbefaling viser analysen, at alle forløb ifølge forfatterne kan implementeres i sprogundervisningen og/eller i andre fag. De grundskole- og ungdomsuddannelsesfag, der – udover fremmedsprogfagene – indgår i forløbene, er afsætning, biologi, dansk, historie, madkundskab, matematik, mediefag, musik, natur/teknologi, psykologi og samfundsfag. 17 er beskrevet som integrerede forløb, mens fire er beskrevet ud fra hvad der undervises i hvilket fag.

I en fordeling på hovedområder (tabel 1) kan det ses, at elleve forløb har samfundsfagligt indhold, fem forløb har naturvidenskabeligt eller matematisk indhold og fire forløb ligger inden for de humanistiske og praktisk-musiske områder.

	<i>Engelsk</i>	<i>Fransk</i>	<i>Spansk</i>	<i>Tysk</i>
Humanistisk og praktisk-musisk indhold	1_ <i>Afternoon tea</i>	9_ <i>Les court-métrages (fransk)</i> 10_ <i>Kortfilm (dansk)</i>	13_ <i>Cortos</i>	16_ <i>Die Zauberflöte</i>
Naturfagligt og matematisk indhold	2_ <i>Weather forecasts</i> 3_ <i>Sustainability and chocolate bars</i>	11_ <i>Hej mathématiques</i>		17_ <i>Meer Deutsch</i> 18_ <i>Walfach mit Mathe</i>
Samfundsfagligt indhold	4_ <i>World-changing pictures (grundskole)</i> 5_ <i>World-changing pictures (STX)</i> 6_ <i>Mahatma Gandhi</i> 7_ <i>Immigration, minorities and identity</i> 8_ <i>Crime & Punishment</i>	12_ <i>Les contes et le marketing</i>	14_ <i>El futuro de Cuba</i> 15_ <i>USA og Mexico</i>	19_ <i>Die Zwischenkriegszeit aus der Perspektive der Kunst in Deutschland</i> 20_ <i>Klimakrise und nachhaltiger Konsum (tysk)</i> 21_ <i>Klimakrise og bæredygtigt forbrug (samfundsfag)</i>

Tabel 1. Primære indholdsområder i CLIL-forløb for hhv. engelsk, fransk, spansk, tysk

Med udgangspunkt i anbefaling to har vi undersøgt balancen mellem indholds- og sproglæringsmål, og om disse trækker på mål fra fagplaner. I alle forløb er der formuleret indholds- og sproglæringsmål, og i størstedelen af forløbene er der tydelig reference til fagplaner. I 13 forløb findes en blandet brug af generiske formuleringer fra fagplanerne og forløbstilpassede formuleringer, fem forløb beskrives udelukkende ved brug af generiske formuleringer fra fagplanerne og i tre dominerer forløbets tema formuleringerne, mens fagplanerne træder i baggrunden.

Vi vil nu under inddragelse af anbefaling tre nærmere undersøge, hvordan to forløb integrerer 'det sproglige' i forhold til 'det indholdsmæssige'. Til dette formål har vi udvalgt forløbene, *Sustainability and chocolate bars* (6. kl.) og *Die Zwischenkriegszeit aus der Perspektive der Kunst in Deutschland* (8.-9. kl.). Forløbene blev udvalgt, fordi de repræsenterer to forskellige sprog, to forskellige aldersgrupper og fordi indholdsfagene kommer fra henholdsvis et naturfagligt og et samfundsfagligt område, som er de mest repræsenterede.

Et naturfagligt CLIL-forløb med engelsk

I forløbet *Sustainability and chocolate bars* tager elevernes arbejde afsæt i den populære chokoladebar "KitKat". Hovedformålet er at eleverne, ved at starte tæt på deres hverdag, lærer om produktion af chokolade fra kakaobønnen, der dyrkes og høstes i Vestafrika, til salgsvaren i en butik i Danmark og andre vestlige lande, og dermed får indsigt i forskellige forbrugsvares CO₂-aftryk.

Forløbet tager afsæt i faget natur/teknologi og begynder at flette ord og udtryk på engelsk ind i elevens arbejde med centrale naturfaglige begreber. Denne tilgang er gennemgående i hele forløbet, hvor fokus på det engelske sprog gradvis øges i takt med det indholdsmæssige fokus på globale problemstillinger.

Forløbets brug af temainput på engelsk (i form af skrevet tekst og video) og dets fokus på en global problemstilling som påvirker menneskers levevis i lande langt fra Danmark, bidrager til udviklingen af et link mellem de naturfaglige emner som er indeholdt i natur/teknologifaget og de interkulturelle elementer som er en integreret del af engelskfaget. For eksempel viser videoen *The story of chocolate; unwrapping the bar* både hvordan kakao bliver dyrket, høstet og forberedt til eksport, og de uretfærdige forhold, som kakaofarmerne arbejder ofte lever under.

Samspillet mellem sprog og indhold skabes mest eksplicit gennem forløbets vægt på *det faglige sprog*. Dette ses f.eks. i målbeskrivelserne og ved det gennemgående arbejde med nøgleord fra de forskellige emner som bliver bragt på banen, hvor eleverne bliver bedt om at udtale, oversætte og/eller forklare udtrykkene og senere bruge dem i kontekst.

Ift. *sprog til læring* er der indbygget mange muligheder for at eleverne kan tilegne sig og øve relevante ordforråd og chunks. For eksempel får eleverne i lektion 1/2 nyttige udtryk og sætningsstartere som de kan bruge til at beskrive nogle dagligdags genstande. Forløbets generelt kommunikative tilgang til udviklingen af elevernes sprog gør at eleverne konstant på forskellige måder bruger og genbruger både fagligt, beskrivende og definerende sprog til at bearbejde de naturfaglige og interkulturelle emner.

Udviklingen af elevernes *sprog gennem læring* er mindre eksplicit i forløbet men kommer frem ved en daglig opsamlende refleksion over egen læring, hvor eleverne skriver ned hvad de har lært, og i de kommunikationsstrategier som eleverne opfordres til, herunder brug af *translanguaging*.

Et samfundsfagligt CLIL-forløb med tysk

Forløbet *Zwischenkriegszeit aus der Perspektive der Kunst in Deutschland* på ni lektioner kombinerer tysk med historie og samfundsfag, og elementer af billedkunst. Formålet er at eleverne får en forståelse for politiske positioner og strømninger i mellemkrigstiden og for, hvordan disse fortolkes eller formidles gennem kunst.

Forløbets *faglige sprog* kredser om tre indholdsområder, der fremgår af målbeskrivelser, læreroplæg, tasks og løbende tydelighed om kernebegreber. De tre områder er Politik og samfund (Forståelse af "politiske strømninger", "tidens tendenser", "historiske begivenheder", "demokratiets rolle", "nationale og internationale begivenheder"), Kunst og æstetisk kommunikation ("billeder fra tidsperioder som kilder til at fortælle om tidens bevægelser, følelser og tendenser", "kommunikationsformer i forskellige medier og genrer" og "kendetegn ved kunsten i perioden") og Enkeltpersoners levede liv og følelser ("tysktalende landes kulturer og levevis", "følelser og stemninger" og "datidens eksistenser").

Eleverne skal forholde sig til disse indholdsområder ved at have "viden om" (5), kunne "beskrive" (5), "fortælle" (3), "sætte sig ind i" (1) og "forklare" (1). Hovedfokus i forløbet er således på at opbygge viden om de tre indholdsområder og at lade denne viden komme til udtryk gennem beskrivelser, fortællinger og forklaringer.

Eksempelvis opbygger eleverne fagsprog og faglig viden i de første to lektioner ved hjælp af inspiration fra en musikvideo, et simpelt multimodalt oplæg om mellemkrigstiden med tydeligt lytteformål og arbejdsark til eleverne, og en sorteringsøvelse, hvor kernebegreber skal sorteres efter indholdsområder. Fagsprogsudvikling og forståelse af indhold knyttes også sammen i to produkter: En tidsnøgle, der stilladserer elevernes historiske fortælling om henholdsvis historiske perioder og begivenheder og om de kunstværker og kunstnere, de har

beskæftiget sig med. Tidsnøglen udformes som et nøglebundet med en række stikordskort, der i dette tilfælde repræsenterer den kronologiske rækkefølge. Det andet produkt er en sproglig mindmap, som eleverne opdaterer fra gang til gang, efterhånden som deres ordforråd og viden om kunstværkerne og mellemkrigstiden udvides eller nuanceres. Disse to produkter fastholder ikke kun fagsproget, men bidrager også til at udvikle elevernes *sprog gennem læring*.

Der er i forløbet ligeledes fokus på *sprog til læring*. For eksempel får eleverne tildelt læseroller i forbindelse med læsning af en tekst om kunstretningen ”Neue Sachlichkeit”, og chunks med forholdsord i forbindelse med, at de skal beskrive og fortolke malerier med henblik på at kunne sige noget om ”Merkmale und Kennzeichen” ved mellemkrigstiden.

Flersprogethedsdidaktik

Alle undervisningsforløb bygger bro mellem CLIL og flersprogethedsdidaktik ved at angive mindst ét andet sprog ud over målsprogene, nemlig dansk (tabel 2).

Andre sprog, der indgår i forløbene	Engelskforløb	Franskforløb	Spanskforløb	Tyskforløb,
Dansk	8(37)	4(68)	3(28)	6(16)
Engelsk	-	2(8)	3(37)	-
Spansk	1(1)	2(2)	-	-
Hjemmesprog	5(9)	1(1)	-	-
Andre sprog	1(1)	1(4)	-	-

Tabel 2. Sprog, der indgår i CLIL-forløbene (angiver, i hvor mange forløb sprogene indgår, og i parentes hvor mange gange de nævnes)

Analysen viser dog store forskelle mellem sprogfagene og tydelige sproglige hierarkiseringer: Tyskforløbene inddrager udelukkende dansk, mens alle spansk- og to franskforløb også integrerer engelsk. I spanskforløbene omtales engelsk endda oftere end dansk. Kun fem engelsk- og ét franskforløb tager eksplicit højde for elevernes hjemmesprog ud over dansk, og hjemmesprogene nævnes langt sjældnere end både dansk og engelsk. Ét engelsk- og ét franskforløb inkluderer desuden bredt formuleret ”andre sprog eleverne har kendskab til” (angivet som ”andre sprog” i tabel 2). Spansk indgår i ét engelsk- og to franskforløb, mens fransk og tysk ikke inkluderes i de andre sprogfag.

15 forløb formulerer flersprogethedsdidaktiske mål, og i de fleste forløb indgår faglige begreber som ”flersprogethedsdidaktik”, ”transparens” og ”translanguaging”. I forløbet *Les contes et le marketing* introduceres eleverne f.eks. til ”transparente ord og translanguaging som arbejdsredskaber”. Analysen viser at alle forløb bygger på en integreret sprogdidaktik, hvor ”eleverne bruger deres sproglige ressourcer fra andre sprog som et springbræt til at lære et nyt målsprog” (Daryai-Hansen og Drachmann, 2024, 34). Der er kun ét forløb, der trækker på en sproglig bevidstheds- og anerkendelsesdidaktik, hvor ”undervisningen udgør et vindue til verdens sproglige mangfoldighed for at udvide elevernes sproglige udsyn” ((Daryai-Hansen og Drachmann, 2024, 34): I *Immigration, Minorities, and Identity* arbejder eleverne med et digt, der integrer

engelsk og spansk, samt skriver og fremfører et flersproget digt, ”hvor eleverne kan trække på deres sproglige ressourcer”.

Opsamling og perspektiver

Analysen peger på flere perspektiver for videreudvikling, som er relevante for både praktikere og kommende projekter: Den viser, at de fleste forløb skaber en tæt integration mellem sproglig og faglig læring – dog med en overvægt af samfundsfagligt indhold. Der er derfor behov for at udvikle flere CLIL-forløb i naturfag, humanistiske og praktisk-musiske fag både i grundskolen og på ungdomsuddannelser.

Derudover fremgår det af analysen at forløbene bygger bro mellem CLIL og flersprogethedsdidaktik – dog primært med fokus på integreret sprogdidaktik og dansk. Inddragelsen af andre sprog bør udvides yderligere, så undervisningen tager højde for elevernes samlede sproglige ressourcer, herunder hjemmesprog og sprog som læres i skolen samt den sproglige mangfoldighed i verden. Der kan bl.a. skabes rum for andre sprog gennem arbejdet med sproglig bevidstheds- og anerkendelsesdidaktik og interkomprehensionsdidaktik, der åbner op for beslægtede sprog (Daryai-Hansen og Drachmann, 2024).

Analysen af forløbene peger herudover på, at praksisanbefalingerne og den stilladserende skabelon bidrager til at styrke formuleringen af tydeligt integrerede sprog- og indholdslæringsmål, sætte fokus på, at de tre former for sprog inddrages, og at der tages højde for flersprogethedsdidaktik i planlægningen af CLIL-forløb.

Litteraturliste

Coyle, D., Hood, P. og Marsh, D. (2010). *CLIL. Content and Language Integrated Learning*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/9781009024549.001>

Coyle, D. og Meyer, O. (2021). *Beyond CLIL : Pluriliteracies Teaching for Deeper Learning*. Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/9781108914505>

Daryai-Hansen, P. og Drachmann, N. (2024). *Flersprogethedsdidaktik*. Akademisk forlag.

Daryai-Hansen, P., Koistinen, S., Lindemann, B., Moussouri, E. og Poggi, C. (2023), *CLIL in languages other than English – Successful transitions across educational stages*, Council of Europe (European

Centre for Modern Languages), Graz, www.ecml.at/CLILLOTetransitions
Mayring, P. (2022). *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken*. Beltz.
https://doi.org/10.1007/978-3-658-37985-8_43

Mehisto P., Marsh D. og Frigols M. J. (2008). *Uncovering CLIL*. Macmillan Education.

NCCFF (2025). *CLIL-baserede undervisningsforløb - til undervisningen i grundskolen og på ungdomsuddannelserne*. Det Nationale Center for Fremmedsprog. <https://nccff.dk/til-din-undervisning/clil>

Risager, K. og Svarstad, L. (2020). *Verdensborgeren og den interkulturelle læring - Inspiration og nytænkning til sprogfagene og andre fag*. Samfundslitteratur.